

XIV

Őszi bánat, csendes, szelíd virág
Úgy körülölelted szívem.
Kicsiny királyok. Minden virágod,
mintha mosolyogna nekem.

Az ősz, a szív: véres két árny.
Sokat jártam az emberek között,
ifjú vagyok, csendes imám.

— — — — —
Megérinteném a szívnek egy húrját.
De fáj, fáj. S a vad zivatarban
eldurvult a kezem. Nem kén' most
írnom. Rajt' még a vér s a sár.

(Őszi bánat)

Budapesten átutaztomban találkoztam Kosztolányival.
A nagy körúton mentünk végig.

A lelkek izgatottak voltak, az utca fel volt dúlva.

Hírek jöttek, melyeket nem lehetett ellenőrizni.

Városnevek kavarogtak a levegőben: Brassó, Sepsiszentgyörgy, Kovászna, majd Bereck és Zágon nevét emlegették. Menekültekről beszéltek, hosszú szekérsorokról. Emberek, asszonyok mennek az országutakon, és hajtják maguk előtt állataikat.

Bementünk a New York kávéházba, és leültünk egy kis asztalkához. Az ismerős pincér sötét arccal köszöntött. Kosztolányi az újságokat kérte. Elgondolkoztunk voltunk. Kérdésekkel és feleletekkel viaskodtunk magunkban, amelyeket nehéz volt megfejtetni.

— A háború igazságtalan!

— A háború borzalom!

— A háború nem oldja meg a kérdéseket!

— Vérrrel, fegyverrel nem lehet a vitát eldönteni.

Ilyenszerű mondatokba foglaltuk össze gondolatainkat.

Felálltunk az asztaltól, és kiléptünk a zajgó utcára. Az EMKE sarkán nehéz szívvel váltunk el egymástól, szorítottuk egymás kezét. A versekről, a Nyugatról, Osvátról nem is esett szó.

De ki törődött akkor a versekkel?

Ó, a nagy világfergetegben, az első réműletben mi volt a vers? Csak valami könnyű, pehelyszerű dolog, mit felkap a vihar, megforgat egyszer-kétszer az ég és föld között, és aztán földhöz vág.

Álmaink, a sok írói terv, amelyeket Aranyossal Tatalomnicon és a Csorba-tónál szövögettünk, most összeomlottak. Újból nem én, más erők határoztak felettem. Az én erőm gyenge volt a sors erejével szemben.

Siettem Désre – az ezredemhez.

Désen nagy nyugtalanság uralkodott. Az oroszok a Keleti-Kárpátokban, a Tatárhágó és a Prut forrásvidékein, valamint a Tölgyesi- és Békási-szorosok környékén nagy erőket vontak össze, és 15–20-szoros rajvonalakkal támadtak. Rakásra hullottak a katonák, de az ember nem számított.

Dés biztonsága veszélyeztetve volt. Attól lehetett tartani, hogy a város harapófogóba kerül. A hivatalok egy része már csomagolt. Arról is beszéltek, hogy az ezred pótzászlóalját nyugatabbra viszik, Zilahra, Szilágysomlyóra vagy éppen Nagyszalontára. Egyes családok is menekülésre gondoltak.

Én szülőfalumra, Apácára gondoltam. Mi van ott? Mit csinált apám? Vajon befogta-e ő is a két szürkét, és szerkére rakott, amit tudott és lehetett, és elindult-e ő is a „világba”? Ó, nem, apám, ahogy én ismerem, apám nem indult el. Apám nem mozdult. Apám ottmaradt. Nem lett országutak szerencsétlen, hazátlan ágrólszakadt vándora.

Felkerestem V. F.-nét, ahol a szobám volt, mielőtt a harctérre indultam volna. Az ősz, tisztos, öreg hölgyet nagy izgalomban találtam.

– Mit csináljak, hadnagy úr? Mit tanácsol? – tördelte kezeit.

– Mindenesetre várjon, várjon. A veszély nem olyan közeli – mondtam.

A szoba üresen állott, azonban beköltözésre nem került sor, mert géppuskás tanfolyamra vezényeltek, és még aznap Kolozsvárra kellett utaznom, ahol a tanfolyam alakulóban volt. Sok száz tiszt és legénység gyűlt itt össze. Kiválasztottuk a málhás lovakat, a szekereket és a más szükséges szerszámokat, nyergeket, kantárokat. Midőn

minden együtt volt, parancs jött: Nagyvárad mellé, Félix fürdőre tették át az iskola székhelyét.

Félix fürdő a géppuskás tanfolyam részére ideális helynek bizonyult. Az iskolát és a lakásokat a fürdő épületében helyeztük el. Gyakorlatozás céljaira pedig a vasúti állomás előtti és mögötti erdős-lankás, puszta és fás területek szolgáltak.

Szép, napsütéses ősz volt. Minden reggel kivonultunk a fürdőtelep felett pár száz lépésre lévő nagy tisztásra, és gyakorlatoztunk. Összeraktuk és szétszedtük a gépfegyvereket. Felmáhláztunk, lemáhláztunk. És mindennek nagyon gyorsan kellett történnie. Aztán leadtunk egy-egy sorozat lövést vaktölténnyel, majd mikor a heveder utolsó tölténye is kirepült, ölbe kaptuk a gépfegyvert, és más helyre rohantunk vele, hogy onnan adjunk le a feltételezett ellenségre további megsemmisítő lövéseket.

A fegyvergyakorlatokat délelőtt és délután is lovaglás fejezte be. A ló és lovaglás előttem nem volt ismeretlen fogalom. Apám lótartó gazda volt. Már kisgyermek koromban szerettem, imádtam a lovat. Öklömnyi-csepp voltam, és már a ló hátára pattantam. Legelőre ki, legelőről haza – mindig én vittem-hoztam a lovakat. Ha nem volt, aki felsegítsen a hátára, árokba vagy kerítés mellé állítottam, és úgy ugrottam fel a hátára.

Szórén ültem meg, és a ló fején sem volt kantáros zabla, csak egyszerű kötőfék.

Nagyon szerettem vágózni, ilyenkor, mint hinta, simán lendített a ló. Nyargaláskor ellenben rázott és vágott. Sokszor feltörte éles gerince a fenekem.

Nyeregben lovagolni azonban egészen más volt. Megkapni az ütemet és együtt lendülni a lóval, szorítani két combbal és előrehajolni kissé – mintha énekszóval ringattak volna. Gyönyörűség volt!

Körbementem az erdei tisztáson, először nyargalva, majd vágóba csaptam át, aztán hirtelen megállottam, leugrottam hátáról, tenyeremmel megpaskoltam nyakát, megsimogattam okos-szép fejét, majd fűcsomót vettem, és végigdörzsöltem nyúlánk testét, amelyet már kezdett a hab kivenni.

Aztán nyeregbe pattantam ismét, és újra kezdődött előlről az egész.

Néha ketten mentünk valamelyik társammal, és lovagoltunk-vágtáztunk egymás mellett.

Előfordult, hogy hirtelen lépésbe fogtam a lovat. Megeresztettem a kantárszárat, és hagytam, hogy bandukoljon leeresztett fejjel lassan, némán. Ilyenkor hátradőltem a nyeregben, elnéztem a kék hegyek felé a messzeségbe és – ábrándoztam.

De aztán újból nyeregbe fogtam, két lábammal megszorítottam derekát, sarkammal pedig finoman megérintettem vékonyát, nyargalásba és vágtaiba kaptam. A ló vitt biztosan, szépen. Majd átugrattam az egyik kis árkot, mely a tisztás szélén futott, és aztán hazamentem. Így fejeződött be rendesen a napi lovaglási gyakorlatom.

Nagyon szép órák voltak.

Félix fürdő közel volt Váradhoz, és ennek külön örvendtem.

Váradon a háború ellenére is élt még valami az Ady idejében lobogó fényekből. A „Pece-parti Párizs” őrzött még valamit a holnaposok szelleméből.

Az élet nagyon élénk és lázas volt. A Bémer téri két kávéházban éjfél utánig szólt a cigányzene, és folyt a vidám mulatozás, mintha nem is lett volna háború – vagy talán éppen azért. A délutáni és esti korzót ellepték az elegáns, szebbnél szebb nők, akik a pesti Váci utcai divat szerint öltözködtek.

Fülükben csillogott a hamis briliáns.

Esténként és szabad délutánokon mi is bejártunk Váradra a kis vicinális vonattal, mely nagy kerülőt tett ugyan, de bevitt az állomásig. Éjfélkor pedig tehervonattal érkeztünk haza, a vonat a Félix fürdői állomáson lassított, és mi egyenként leugráltunk a teherkocsik tetejéről.

Váradon rendesen beültünk valamelyik kávéházba, ahol megtaláltuk az összes budapesti napilapot és irodalmi folyóiratot. Én leghamarább a Nyugatot és a Világot kerestem, és ilyenkor aztán olvastam, olvastam vége-hosszat, betelhetetlen. A napilapoknak még a hirdetési rovatát is végigböngésztem.

Így teltek a napok, hetek.

A fürdő gyógyító vizét is alaposan kihasználtuk: sokat fürödtünk. Én a Kárpátokban és a wolhiniai mocsai

rakban szerzett reumámat gyógyígtattam, mely a vállamban és a jobb könyökomben jelentkezett.

Azokban a napokban Kisdobán, egy szilágysági kis faluban barátomnál, Sükösdnél voltam látogatáson. Sose hittem volna, hogy itt fog érni – ebben a kis, a világ egyik legeldugottabb falujában, nagy őszi sárban és ködben – a Nyugatban megjelent első verseim híre.

De így volt, így történt, hogy mikor beléptem a kis tanítói lakásba, barátom asztalán ott feküdt a „drága” Nyugat-szám, mely verseimet tartalmazta.

Sükösd előmbe tette a lapot, aztán mindketten fölébe hajolva, kétszer-háromszor is elolvastuk az „első fecskéket”.

A közölt versek szépek és találók voltak, de nemcsak nekem, neki is az volt a véleménye, hogy nem ezeket választotta volna első verseknek – bemutatoul. (Kosztolányi se!) Töprengtünk, vajon Osvátot milyen szempont vezethette a versek kiválasztásánál... De már mindegy! Megtörtént az első lépés.

– Betörtünk a Nyugat sáncaiba – mondta Sükösd nevetve.

Alig vártam, hogy Félixre visszaérkezve megvehessem a folyóiratot.

A versekre aztán igen hamar G. is reagált.

Mikor visszaérkeztem Kisdobáról, a Sükösdnél töltött három nap emlékeivel, már az asztalomon várt G. hosszú, lelkes levele. Különösen az *Eljön Ő* talált a lelkéhez, meleg szívéhez. Az *Eljön Ő*-ben kettőnket látta, a mi szerelmünket, vágyainkat, akik mindig és újra és újra eljövünk egymásnak – ahogy ő írta levelében.

Pedig a vers egészen másról szólt.

De ilyen a vers!

Mindig ahhoz szól és azt mondja el, amit szívünk érez és akar.

Megjöttek a telet hirdető hideg esők. A napok ködösekké és nyirkosakká váltak. Behúzódtunk a szobákba. Az elméleti oktatást egyik előcsarnokban tartottuk.

Vörhenyesek lettek az erdők. Csak a nyírek lobogtak viaszsárgán, sudáran a többi fák között és a széleken,

A talaj felázott, a lovak patája mélyen bevágódott a földbe.

A rét tele volt az én kedvenc virággal, az őszi kikericcsel. Féltettem, őriztem őket, hogy lovaglás közben a ló lába rájuk ne lépjen, patkója össze ne tiporja.

Az írásra is gondoltam néha. Azonban versek helyett most prózát írtam, apró, kis jegyzeteket, hangulatokat. Elröppenő és fájó sorokat. *Őszi muzsika (Két élet között)* címmel már össze is állt egy kis ciklus. Naplószerű dolgok, melyeket a kávéházi asztalnál egy kapuciner mellett vagy otthon, kis szobámban szabad 10–15 percében írtam, míg kint az őszben hullottak a falevelek és az ablakon kopogott az őszi eső.

Akkor nem küldtem el sehová a kis írásokat, később pedig elfeledkeztem róluk.